

ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ ЗІ СТУДЕНТАМИ З ІНВАЛІДНІСТЮ

М. Є. ЧАЙКОВСЬКИЙ

Люди з інвалідністю повинні мати рівні можливості для повноцінного життя. Право на життя, рівні можливості, принцип нормалізації, пропаговані всіма міжнародними організаціями та прийняті у кожній Конституції різних країн, дає право на високу якість життя, право на особисту самореалізацію [5, с. 20]. Досягнення відчуття повного щастя людиною з інвалідністю, а особливо молододу людиною, можливе тільки за умови професійної самореалізації, що, в свою чергу, стає можливим через отримання ними якісної професійної освіти.

Сучасний розвиток суспільства й системи освіти в світі, в Україні зокрема, відбувається під впливом загальної тенденції до зростання кількості людей з інвалідністю. За даними ООН, кожна десята людина (більше 650 млн. осіб) на планеті має фізичні, розумові чи сенсорні порушення, у 25 % всього населення є різні розлади здоров'я. В Україні Міністерством соціальної політики станом на 01.01.2015 р. загальна кількість людей з інвалідністю (без урахування тимчасово окупованих територій Криму) становить 2 568 532 особи (або 5,98 % у загальній структурі постійного населення країни (42,9 млн. осіб) [2, с. 7].

У другій половині ХХ – на початку ХХІ століття проблематика соціальної, та соціально-педагогічної роботи з людьми з інвалідністю стала об'єктом наукових інтересів багатьох дослідників. Заслужують на увагу праці вітчизняних (О. Безпалько, В. Ільїн, Є. Мартинов, О. Молчан, Т. Самсонов, Н. Софій, Є. Тарасенко, О. Полякова та ін.) і зарубіжних (Б. Барбер, Г. Беккер, П. Бурдье, Дж. Девіс, К. Дженкс, Х. Кербо, М. Крозьє, Ф. Кросбі, К. Тейлор та ін.) вчених з питань інтеграції осіб з інвалідністю засобами освіти та можливості доступу їх до освіти, зокрема вищої.

Однак, на нашу думку, створення та функціонування ефективної системи вищої освіти України стає можливим лише за умови впровадження ідеї інклюзивного освітнього навчання, що дає можливість для повного інтегрування молоді з інвалідністю у суспільстві, для чого необхідною умовою є запровадження педагогічних технологій соціально-педагогічної роботи зі студентами з інвалідністю у ВНЗ. Ці технології призначені змістовно забезпечити сукупність і послідовність форм, методів, способів поступового набуття студентами з інвалідністю здатності до соціальної взаємодії у процесі рольового функціонування в конкретній соціальній ситуації, що визначається індивідуальними можливостями здобуття освіти і соціального розвитку в умовах інклюзивного навчання. Це вимагає оновлення традиційних, виявлення і застосування інноваційних технологічних підходів для вирішення соціальних, соціально-педагогічних та психолого-педагогічних проблем людей з інвалідністю.

Отже, педагогічні технології соціально-педагогічної роботи з молоддю з інвалідністю в умовах інклюзивного освітнього простору ВНЗ нами визначено як сукупність і послідовність засобів сприяння поступовому виробленню особистістю здатності до соціальної та психологічної взаємодії і рольового соціального функціонування в існуючій ситуації: зовнішній, що визначається специфічними умовами інклюзивного освітнього простору ВНЗ, та внутрішній, що визначається фізичними можливостями організму та психосоціальними характеристиками студентів з інвалідністю.

Реалізація педагогічних технологій соціально-педагогічної роботи з молоддю з інвалідністю в умовах інклюзивного освітнього простору ВНЗ, на нашу думку, має розпочатися зі створення спеціального підрозділу для роботи зі студентами з інвалідністю – Центру соціальної інклюзії (далі ЦСІ). Основним призначенням цього структурного підрозділу є посередницька та координаційна діяльність в організації соціальних контактів і співпраці студентів з інвалідністю із суб'єктами інклюзивного освітнього простору. Необхідними фахівцями у штаті ЦСІ є: керівник центру, до функцій якого входять координація і аналіз діяльності підрозділу, здійснення безпосередньої роботи із суб'єктами освітнього простору; координатор зв'язків ЦСІ з абітурієнтами і студентами з інвалідністю з профільними викладачами; оператор Інтернет-ресурсу; методист фізичної реабілітації, соціальний педагог та психолог.

Усі педагогічні технології соціально-педагогічної роботи з молоддю з інвалідністю в діяльності ЦСІ ми об'єднали у три групи:

- 1) технології формування інклюзивної компетентності учасників навчально-виховного процесу;
- 2) технології формування інклюзивного простору навчального закладу;
- 3) технології формування інклюзивної компетентності студентів.

До **першої групи – технологій формування інклюзивної компетентності учасників навчально-виховного процесу** – входять:

1. *Технологія взаємодії фахівців ЦСІ*, яка ґрунтується на принципах роботи професійної команди з вирішення конкретних питань профільними спеціалістами і колегіальним винесенням узагальненого рішення стосовно змісту індивідуальних програм супроводу навчання, форм та методів соціально-педагогічної роботи. Збалансована командна робота мінімізує ризик у процесі вироблення і прийняття рішень, що забезпечує ефективність колективної діяльності, характерною ознакою якої є продуктивність.

2. *Технологія формування інклюзивної компетентності викладачів* як суб'єктів роботи зі студентами з інвалідністю – це впорядкована сукупність дій, операцій та процедур, які створюють інтеграційну єдність форм і методів навчання роботи зі студентами з інвалідністю, що інструментально забезпечують досягнення прогнозованого результату в професійно-педагогічній взаємодії зі студентами й які побудовані як науково-методичний супровід професійно-особистісного росту всіх суб'єктів інклюзивної освіти.

3. *Методи організації наукових досліджень* – для створення програмного забезпечення інклюзивної освіти у ВНЗ необхідним є застосування різноманітних методів наукових досліджень з вивчення освітніх потреб студентів з інвалідністю в умовах освітньої інклюзії.

До **другої групи педагогічних технологій соціально-педагогічної роботи з молоддю з інвалідністю** ми відносимо **технології формування інклюзивного простору навчального закладу**. До них входять такі:

1. *Фандрайзенгові технології* – залучення ресурсів соціальних партнерів для забезпечення архітектурної безбар'єрності та інформаційної насиченості навчального закладу. Організація громадського суспільства у лобюванні прав молоді з інвалідністю, наданні послуг у розбудові інклюзивної громади та поширенні специфічних послуг щодо покращення якості життя молоді з інвалідністю і усуненні ментальних бар'єрів доступу до вищої освіти.

2. *Технології створення соціальних міні-проектів* – метою яких є допомога конкретним особам з інвалідністю, а також популяризація ідей інклюзивної освіти у мікросередовищі.

3. *Технологія „Аудит доступності”*. За цією технологією оцінка рівня доступності освітнього простору та виявлення наявних у ньому бар'єрів здійснюється з опорою на думку експертів, а також і власне самих студентів з інвалідністю, їхніх батьків щодо якості та можливостей покращення середовища закладу. Критерії, за якими пропонуємо проводити „Аудит доступності”, визначаємо відповідно до потреб молоді з інвалідністю, а також ґрунтуючись на основних положеннях щодо організації безбар'єрного архітектурного середовища: доступності, безпеці, інформативності та зручності.

4. На основі технології „Аудит доступності” необхідно відповідно до можливостей ВНЗ покращувати умови перебування у ньому, використовуючи *технології формування універсального дизайну*. У цьому напрямі насамперед вважаємо необхідним удосконалити існуючий дизайн, надати йому більшої доступності та максимальної функціональності; забезпечити потреби всіх учасників навчально-виховного процесу, враховуючи їхні індивідуальні функціональні можливості.

5. Відмітимо необхідність популяризації серед педагогічної громадськості та реалізації програми розвитку інклюзивного освітнього простору, що стає можливим через впровадження *PR-технологій та комп'ютерні інформаційні технології*, а для більш тісної співпраці з громадськістю варто використовувати *технології організації соціальних контактів і конструктивної співпраці суб'єктів інклюзії* через посередницьку діяльність. Суб'єктами посередництва можуть бути куратори груп, працівники соціально-психологічної служби ВНЗ, співробітники ЦСІ, батьки студентів, волонтери тощо.

До **заключної групи педагогічних технологій** входять **технології формування інклюзивної компетентності студентів**, до яких належать:

1. *Технологія позиціонування історій успіху в житті „особливого” студента*, що вміщують такі форми мотивації та позитивного налаштування студентів, як: організації зустрічей з людьми з інвалідністю, що досягли успіхів у професійній діяльності і житті; книжкові виставки та відкриті читальні, присвячені питанням самореалізації людей з інвалідністю, „інклюзивний кінотеатр”, перегляд фільмів, роликів соціальної реклами щодо проблем людей з інвалідністю з подальшим обговоренням на кураторських годинах. Пропонуємо також активні форми навчання, що передбачають позитивне використання минулого досвіду студентів з інвалідністю у нових навчальних умовах з орієнтуванням на реалії майбутньої професійної діяльності.

2. *Технологія створення традицій* спілкування та взаємодії для вироблення у студентів з інвалідністю позитивних звичок, закріплення навичок взаєморозуміння та спільної діяльності, що може реалізовуватися через форми набуття колективного досвіду: різноманітні змагання, походи й екскурсії, тематичні кураторські години, заняття-ознайомлення з традиціями ВНЗ; форми організації колективної праці як для активного використання і закріплення досвіду, так і для співтворчості, пошуку нових форм, зразків, результатів діяльності; заохочувальні заходи для студентів з інвалідністю до участі у суспільно необхідних планах, проектах, із використанням усіх можливих для них засобів їх досягнення та здійснення.

3. *Технологія соціального виховання студентів*. Підкреслимо, що сприятливий вплив просторових умов середовища ВНЗ на формування студента з інвалідністю здійснюється лише в тому випадку, коли особистість у результаті активного ставлення до соціального середовища здатна взяти активну участь у його створенні. Тому для технологічного проектування інклюзивного освітнього середовища у ВНЗ велике значення має розробка технологій у напрямі розуміння значення фізичної доступності як колективної цінності, пошуку шляхів підтримки та збагачення її потенціалу.

4. *Технології формування соціально-педагогічної і соціально-психологічної готовності студентів з інвалідністю та членів їхніх родин до активного і продуктивного функціонування в інклюзивному освітньому просторі* – спрямовані на корекцію відхилень соціально-психологічних характеристик студентів з інвалідністю, сприяння вирішенню їхніх соціально-педагогічних проблем, стимулювання розвитку їхніх соціальних якостей, суб'єктності, налагодження конструктивної співпраці з членами родин студентів з інвалідністю.

До цієї групи технологій входять декілька головних стратегій: соціально-педагогічна підтримка, соціально-педагогічний патронаж та тьюторство.

Соціально-педагогічна підтримка процесу входження студента з інвалідністю в освітній простір закладу вимагає створення можливості для комунікації, побудови стосунків у колективі, рольового функціонування в якості повноцінних членів колективу. Вона передбачає цілу низку заходів, а саме:

- індивідуальні співбесіди на предмет виявлення проблем соціальної адаптації до умов навчання у ВНЗ та допомога у подоланні соціально-психологічних бар'єрів, несприятливих умов побуту і навчання;

- соціальний моніторинг (систематичні спостереження за проявами поведінки студентів, індивідуальні і групові співбесіди).

- консультації з питань подолання проблем особистісного характеру (непорозуміння з близькими людьми, організації співпраці зі здоровими студентами.);

- тренінгові заняття на розвиток упевненості в собі, підвищення рівня мотивації до навчання, оптимізації стосунків із здоровими студентами, зокрема проведення соціально-психологічного тренінгу „Я-асертивний” та тренінгу з оптимізації стосунків між студентами з інвалідністю і здоровими студентами;

- залучення студентів до активної участі в житті групи і ВНЗ та надання їм можливості у волонтерській діяльності і тьюторській допомозі;

- організація спільного відпочинку та дозвілля (проведення тематичних вечорів, розвиток самодіяльності, відвідування музеїв, театрів, виставок, екскурсій тощо);

- проведення просвітницьких лекцій з профілактики негативних явищ у студентському середовищі та пропаганди здорового способу життя.

Соціально-педагогічний патронаж є ще однією важливою стратегією, врахування якої є необхідним для розробки педагогічних технологій соціально-педагогічної роботи зі студентами з інвалідністю. Сутність такої роботи полягає у втручанні фахівця, входженні у тісний контакт зі студентом у складній для нього життєвій ситуації для сприяння вирішенню соціально-педагогічних та соціально-психологічних проблем.

Особливої актуальності в процесі інклюзії молоді з інвалідністю в соціум ВНЗ набуває організація системного психолого-педагогічного патронажу в процесі навчання, індивідуальної і колективної корекційної роботи на засадах оптимістичного підходу, активного залучення найближчого соціального оточення у систему корекційного впливу. Така діяльність реалізується фахівцями мультидисциплінарної команди ЦСІ, проте частина повсякденної роботи зі сприяння розвитку психологічної готовності молоді з інвалідністю до включення в інклюзивний освітній простір покладається на викладачів. Досягти такого включення в інклюзивний освітній простір можна за допомогою таких методів, як: корекція саморегуляції поведінки, активізація намірів до самоактуалізації, формування соціально значимих ціннісних орієнтацій та якості життя.

Важливою стратегією формування психологічної готовності студентів з інвалідністю до активного і продуктивного функціонування в інклюзивному освітньому просторі є *тьюторство* –

піклування наставника (тьютора) про індивідуальне формування особистості студента, використовуючи персоніфіковані засоби навчання, виховання та розвитку.

У ході тьюторської допомоги необхідно приділяти увагу мотивації молоді з інвалідністю до отримання вищої освіти, впевненості в можливостях досягнення успіхів, наявності розуміння цінностей освіти, ставлення до рівня і якості власної освіти як безперервного процесу протягом усього життя, збагачуючого і розвиваючого цінності суспільства. З'ясовуємо бажання студентів брати активну участь у культурно-розважальних заходах, науковій роботі, самореалізовуватися в усіх сферах життя.

Для експериментальної перевірки ефективності розроблених технологій нами було виділено вибіркочну сукупність у кількості 673 осіб, розподілену на кілька складників (527 студентів з інвалідністю, 53 студенти без вад здоров'я, 57 викладачів, які є основними суб'єктами здійснення соціально-педагогічної роботи з молоддю з інвалідністю в умовах інклюзивного освітнього простору ВНЗ та 36 батьків студентів з інвалідністю), здійснено відбір контрольної й експериментальної груп.

Основним методом дослідження результатів впровадження технологій став педагогічний експеримент, реалізований за чотирма основними етапами. На *констатувальному етапі* визначено основний понятійний апарат дослідження, теоретично вивчено його проблему (аналіз та узагальнення наукової літератури, дисертаційних робіт, нормативно-правової документації, навчальних планів, робочих програм, роботи викладачів і студентів тощо), розроблено науково-методичні засади експерименту та його методологічний інструментарій. Результатом цього стало вивчення реального стану і пріоритетів розвитку соціально-педагогічної роботи з молоддю з інвалідністю у ВНЗ України. На *пошуковому етапі* завдяки обґрунтованим концептуальним засадам дослідження розроблено технології соціально-педагогічної роботи з молоддю з інвалідністю в умовах інклюзивного освітнього простору. На *формуальному етапі* відповідно до завдань дослідження здійснено впровадження розроблених технологій в практику університетської освіти. На *узагальнювальному етапі* проаналізовано, систематизовано та узагальнено експериментальні статистичні дані, доведено ефективність розроблених технологій, підготовлено загальні висновки, педагогічні рекомендації, монографію, завершено оформлення рукопису дисертації.

Критеріями ефективності соціально-педагогічної роботи з молоддю з інвалідністю виступали: *мотиваційно-ціннісний, соціально-психологічної інклюзивної компетентності та спеціальної інклюзивної компетентності.*

В результаті констатувального етапу експерименту виявлено, що більшість студентів мають середній, а також низький рівень показників зазначених вище критеріїв. Інклюзивна компетентність студентів і викладачів відрізняється залежно від соціально-професійного статусу суб'єктів соціально-педагогічної взаємодії. У викладачів – це умова успішності професійної діяльності в інклюзивному закладі освіти, у студентів – можливість ефективної навчальної співпраці та активного впливу на процес інклюзії інших студентів з інвалідністю. Так, більшість студентів не мають особливого інтересу до пізнання на підставі особистісних потреб, не всі отримують задоволення від інклюзивної освіти, прагнуть досягти результатів лише в межах окремих навчальних дисциплін, недостатньо наполегливі в подоланні труднощів освітнього процесу, неактивні в самоствердженні та саморозвитку, слабо усвідомлюють цінності освіти.

За допомогою коефіцієнта кореляції Спірмена r_s встановлено статистично значущу кореляцію між даними, отриманими за різними критеріями дослідження на констатувальному етапі.

Окрім вивчення названих вище критеріїв, особливе значення мала інформація про інші вагомні характеристики стану соціально-педагогічної роботи з молоддю з інвалідністю в умовах інклюзивного освітнього простору ВНЗ. Установлено, що здорові студенти, які навчаються з молоддю з інвалідністю, відмічаються незадовільним рівнем знань про особливості інклюзивної освіти та не завжди позитивно сприймають її.

Аналіз результатів констатувального етапу експерименту дозволив виявити проблемне поле соціально-педагогічної роботи з молоддю з інвалідністю в умовах інклюзивного освітнього простору й став одним із найважливіших орієнтирів в впровадженні технологій соціально-педагогічної роботи з молоддю з інвалідністю в практику роботи ВНЗ на формуальному етапі експерименту.

Якісний аналіз результатів проведеної роботи з впровадження технологій соціально-педагогічної роботи зі студентами з інвалідністю у ВНЗ свідчить, що, завдяк зазначеним технологіям, удалося подолати такі основні бар'єри в отриманні вищої освіти молоддю з інвалідністю, як: недостатня інформованість інвалідів з надання послуг у сфері вищої освіти; неадекватна оцінка інвалідами своїх можливостей і здібностей; слабка мотивація інвалідів до вступу у ВНЗ; недостатня підготовка викладачів ВНЗ для роботи зі студентами-інвалідами; непристосованість ВНЗ для реконструкції навчальних будівель згідно з принципами універсального дизайну; недостатня адаптація навчального процесу до особливих потреб студентів-інвалідів (певні обмеження в пересуванні, сприйнятті інформації); недостатній розвиток форм дистанційного навчання.

Подолання зазначених бар'єрів у сфері освіти студентів з інвалідністю у ході впровадження розроблених технологій соціально-педагогічної роботи зі студентами з інвалідністю у ВНЗ відбувалося за

таких умов: зміна ставлення і мотивації до освіти з боку самих студентів з інвалідністю; адаптація освітніх установ усіх видів і типів до особливостей і потреб інвалідів; підготовка викладачів до роботи в умовах інклюзивної освіти, розвиток інституту кураторства (тьюторства).

У процесі реалізації технологій соціально-педагогічної роботи зі студентами з інвалідністю вирішення проблеми інклюзивної освіти інвалідів передбачало соціальне партнерство державних і муніципальних органів влади, освітніх установ, громадських організацій, родин студентів з інвалідністю.

Для забезпечення процесу впровадження розроблених технологій соціально-педагогічної роботи зі студентами з інвалідністю у сфері професійної освіти було створено програми довузівської підготовки абітурієнтів з інвалідністю (зокрема, з адаптації інвалідів до студентського середовища); систему реабілітаційних, соціально-психологічних послуг, які супроводжують студента-інваліда впровадження навчання; курси перепідготовки і підвищення кваліфікації для професорсько-викладацького складу з оволодіння спеціальними технологіями навчання студентів-інвалідів; впроваджено роботу з родинами абітурієнтів та студентів-інвалідів з організації педагогічного середовища у сім'ях; залучено громадські організації до процесу експертної оцінки умов, необхідних для навчання інваліда; розроблено і реалізовано освітні проекти, програми забезпечення доступності та психологічного комфорту середовища освітніх установ; підготовлено проекти необхідних змін у законодавчій базі сфери освіти; залучено благодійні та волонтерські ресурси для підтримки освітніх програм і створено умови для навчання та професіоналізації молоді з інвалідністю.

Із метою аналізу ефективності соціально-педагогічної роботи зі студентами з інвалідністю було зіставлено отримані дані на констатувальному та контрольному етапах експерименту. Для підтвердження гіпотези дослідження за допомогою критеріїв Пірсона χ^2 і Фішера φ^* доведено два факти: 1) контрольна та експериментальна групи за своїми показниками відрізняються; 2) зміни, зафіксовані в експериментальній групі наприкінці формульованого етапу експерименту, є статистично значущими порівняно з констатувальним етапом. У табл. 1 подано порівняння ефективності соціально-педагогічної роботи з молоддю з інвалідністю на формульованому та констатувальному етапах експерименту (контрольна та експериментальна групи).

Таблиця 1

Порівняння ефективності соціально-педагогічної роботи з молоддю з інвалідністю на формульованому та констатувальному етапах експерименту

Критерій	Групи	Рівні розвитку, %					
		Низький		Середній		Високий	
		КЕЕ	ФЕЕ	КЕЕ	ФЕЕ	КЕЕ	ФЕЕ
Мотиваційно-ціннісний	КГ	44,0	28,1	46,6	63,3	9,4	8,6
	ЕГ	40,2	16,7	51,6	57,1	8,2	26,2
Соціально-психологічної інклюзивної компетентності	КГ	38,8	33,6	51,0	53,5	10,2	12,9
	ЕГ	37,7	11,9	51,1	59,6	11,2	28,4
Спеціальної інклюзивної компетентності	КГ	37,4	23,3	54,4	65,3	8,2	11,4
	ЕГ	35,5	15,0	57,2	60,5	7,1	24,5
Загальний рівень	КГ	40,1	28,3	50,7	60,7	9,2	11,0
	ЕГ	37,8	14,5	53,3	59,1	8,9	26,4

У таблиці 1 уведено позначення: КЕЕ – констатувальний етап експерименту, ФЕЕ – формульовальний етап експерименту, КГ – контрольна група, ЕГ – експериментальна група.

Розглядаючи мотиваційно-ціннісний критерій, зазначимо, що в експериментальній групі більше ніж у 3 рази збільшилася кількість студентів із високим рівнем показників (було – 8,2 %, стало – 26,2 %) і більше ніж у 2,5 рази зменшилася їхня кількість із низьким рівнем (було – 40,2 %, стало – 16,7 %). Це є свідченням створення позитивної мотивації до інклюзивної освіти, внаслідок чого вона набуває для студентів з вадами здоров'я особистісного значення, забезпечує стійкість інтересу до неї як професійно зумовленої потреби.

Аналізуючи критерій соціально-психологічної інклюзивної компетентності, констатуємо, що майже в 3 рази збільшено кількість студентів експериментальної групи, які мають високий рівень показників (було – 11,2 %, стало – 28,4 %), а також майже в 2,5 рази зменшено кількість студентів із низьким рівнем показника критеріїв (було – 37,7 %, стало – 11,9 %). Доведено, що більшість студентів із вадами здоров'я емоційно стабільні, достатньо вимогливості до себе та до власної поведінки. Вони переважно ініціативні в контактах, толерантні в стосунках, здатні до комунікативного впливу на учасників освітнього процесу та вміють вирішувати конфлікти, встановлювати зв'язки між цінностями спілкування та професійним зростанням.

Студенти добре розуміють власний соціальний статус, переважно володіють методами соціальної допомоги іншим студентам з інвалідністю, вміють установлювати партнерські стосунки в інклюзивному освітньому просторі. Студенти без особливих проблем залучаються в соціум групи, здатні до встановлення групових стосунків, у студентів сформоване відчуття приналежності до колективу, позитивна самоідентифікація, емоційний контакт із соціумом, вони достатньо часто демонструють особистісну активність.

За критерієм спеціальної інклюзивної компетентності для студентів контрольної групи характерною є позитивна динаміка показників. Констатуємо статистично достовірне збільшення кількості студентів, які оцінені за високим рівнем показника (було – 7,1 %, стало – 24,5 %), зменшення – за низьким рівнем (було – 35,5 %, стало – 15 %). Доведено, що у більшості студентів експериментальної групи достатній рівень знань, необхідних для включення у середовище закладу освіти інклюзивного спрямування. У студентів є досвід виконання конкретних навчальних дій, вони мають практичні навички сприяння процесу інклюзії. У більшості студентів налагоджені навчальні контакти з викладачами та студентами. Вони здатні аналізувати власну діяльність в умовах інклюзії, вирішувати різні проблемні ситуації інклюзивного навчання, виявляти та усувати помилки в стосунках із навколишніми. Констатуємо також наявність студентів, які беруть участь

в аналізі результатів роботи з упровадження інклюзії. За допомогою коефіцієнта кореляції Спірмена r_s доведено, що кореляція між усіма критеріями є статистично значущою.

Встановлено, що у здорових студентів, які навчаються зі студентами з інвалідністю в умовах інклюзивного освітнього простору, знижено частоту підвищеної емоційності, зменшено випадки нестабільності поведінки, значно підвищено вимогливість до себе і до власної поведінки. У значній кількості науково-педагогічних працівників покращилося ставлення до інклюзивного навчання, підвищилось усвідомлення його значущості, що пов'язано насамперед з поліпшенням матеріальної бази ВНЗ, використанням індивідуального графіка навчання, а також спеціальної підготовки викладачів, зокрема в контексті посилення рівня знань про особливості психофізичного розвитку молоді з інвалідністю як одного з важливих свідчень інклюзивної компетентності, формування навичок створення умов для впровадження інклюзії та володіння технікою використання допоміжних засобів навчання.

У результаті дослідження також частково або повністю було вирішено проблеми, які мають батьки молоді з інвалідністю: здійснення психологічного консультування батьків, патронажного супроводу сімей в період навчання; розробка науково-методичних рекомендацій для батьків; допомога батькам у формуванні розкладу дня студента, що сприяє реалізації індивідуальної програми навчання та ін.

Отже, отримані результати не вичерпують усіх аспектів проблеми соціалізації молоді з інвалідністю в умовах інклюзивної освіти та дають можливість стверджувати, що саме створення й упровадження в освітній процес ВНЗ педагогічних технологій значною мірою позитивно впливає на ефективність соціально-педагогічної роботи з молоддю з інвалідністю в умовах інклюзивного освітнього простору ВНЗ, що доведено організованою та проведеною науково-методичною й експериментальною роботою. Це дає можливість поширити результати дослідження в усіх ВНЗ України, які здійснюють підготовку студентів з інвалідністю.

Список використаної літератури:

1. Богинская Ю. В. Социально-педагогическая поддержка студентов с ограниченными возможностями в высших учебных заведениях : теория и практика / Ю. В. Богинская. – Ялта : РИО РВУЗ „КГУ”, 2012. – 384 с.
2. Національна доповідь про вжиті заходи, спрямовані на здійснення Україною зобов'язань у рамках виконання Конвенції про права інвалідів (2015) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/category?cat_id=167313
3. Шевцов А. Г. Освітні основи реабілітології / А. Г. Шевцов. – К. : „МП Леся”, 2009. – 484 с.
4. Salend S. J. (2008) Creating inclusive classrooms: effective and reflective practices. – 6th ed. – State University of New York at New Paltz
5. Salloum M. (2011) Journal of Psychological and Educational Research, 19(2), November. University of Oradea, Romania, 20 – 34.
6. Winzer M. A. (2009) From integration to inclusion: a history of special education in the 20th century. – Washington. D.C. : Gallaudet University Press.